



Чурапчы улуунун хаһыата

ХАҢЫАТ 1931 СҮЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

Новости республики

## АЙСЕН НИКОЛАЕВ: ДАЛЬНИЙ ВОСТОК СТАНЕТ МОЩНЫМ ЛОКОМОТИВОМ ЛИДЕРСТВА НАШЕЙ ВЕЛИКОЙ ДЕРЖАВЫ



Дальний Восток станет мощным локомотивом лидерства России. Об этом заявил глава Якутии Айсен Николаев 4 сентября в своем докладе на прошедшем во Владивостоке заседании президиума Государственного совета РФ под председательством президента Владимира Путина.

Мероприятие прошло в рамках открывшегося сегодня Восточного экономического форума и было посвящено Национальной программе развития ДФО на период до 2025 года и на перспективу до 2035 года. Выступить с основным докладом было поручено именно Айсену Николаеву, который возглавил рабочую группу по подготовке Госсовета.

Открывая заседание, Владимир Путин отметил, что, несмотря на определенные успехи в экономике Дальнего Востока, здесь сохраняется главная проблема – отток населения. «Практически в каждом регионе ДФО уезжающих больше, чем приезжающих. Да, приток растет, но демографический индикатор по-прежнему в тревожной красной зоне», — подчеркнул президент.

В свою очередь Айсен Николаев озвучил в докладе ряд мер, способных значительно ускорить темпы экономического роста и улучшить качество жизни в регионе. Например, Ил Дархан предложил финансировать медицинские учреждения в районах Крайнего Севера и приравненных к ним местностях Дальнего Востока из Фонда обязательного медицинского страхования не по нормативу, а по сметной стоимости их содержания.

Однако ключевым заявлением Николаева стала его инициатива предусмотреть в качестве одного из источников финансирования Национальной программы часть нефтегазовых доходов, формируемых на территории Дальнего Востока, которая сейчас направляется «по бюджетному правилу» в Фонд национального благосостояния.

Проще говоря, часть гигантских нефтегазовых доходов должна идти на реализацию дальневосточных проектов напрямую. По общему мнению губернаторов субъектов ДФО, принятие данного предложения позволит в корне переломить ситуацию с финансированием крайне затратных проектов.

Глава республики также озвучил необходимость усиления мер по улучшению ситуации в области образования, подготовки квалифицированных кадров, переселения из ветхого и аварийного жилья, поддержки мобильности и внедрения небывалого механизма ипотеки для молодых семей — без первоначального взноса под 2% годовых на весь срок кредита.

«Сегодня Дальний Восток покидают молодые люди в возрасте от 16 до 30 лет. Ключевая цель и смысл Национальной программы развития округа до 2025 года с перспективой до 2035 года — приумножение человеческого капитала, предотвращение угрозы его оттока», — подчеркнул руководитель республики.

По мнению Айсена Николаева, сейчас важна поддержка молодых семей. «Государству требуется предусмотреть выплаты при рождении детей, обеспечить 100% доступность мест в современных детских садах и школах. Для решения самого острого для молодежи — жилищного вопроса — необходимо ввести механизм ипотеки без первоначального взноса под 2% годовых на весь срок кредита», — заявил Ил Дархан.

А так же Глава Якутии Айсен Николаев предложил изменить систему финансирования медицинских учреждений Крайнего Севера — с нормативного перейти на сметное, так как сегодня первое осуществляется в недостаточном объеме из-за природных и географических особенностей региона.

«Для благополучия людей в каждом населенном пункте округа, особенно в отдаленных труднодоступных местах, должна быть обеспечена качественная первичная медико-санитарная помощь», — подчеркнул Айсен Николаев.

Он отметил, что для этого финансирование должно производиться из Фонда обязательного медицинского страхования не по установленному нормативу, а по сметной стоимости содержания медицинских учреждений.

Цифровизация экономики и формирование экосистемы высокотехнологичного бизнеса являются направлениями, по которым Россия должна осуществить экономический прорыв.

Айсен Николаев подчеркнул, что по-настоящему прорывными направлениями являются цифровизация экономики, формирование экосистемы высокотехнологичного бизнеса, особенно в IT-секторе, альтернативной энергетике, авиации и космической отрасли. По его словам, реализация подобных амбициозных проектов послужит сигналом для всего мира о том, что Россия продолжает укреплять свои позиции на Востоке.

«При этом очень важно, чтобы экономический рост не привел к ухудшению окружающей среды. Новая экологическая культура жизнедеятельности и производства в ДФО должна стать примером устойчивого развития страны в интересах будущих поколений», — добавил Ил Дархан.

А так же Айсен Николаев обозначил важность строительства Ленского моста.

«Строительство [Ленского моста] соединит пространства Дальнего Востока и Арктики, расчлененные великой рекой от Байкала до Ледовитого океана. Мост свяжет три федеральные и пять региональных автодорог, Амурско-Якутскую железнодородную магистраль, речной порт и международный аэропорт. Откроет круглогодичный доступ к колоссальным месторождениям и повысит транспортную доступность для населения Якутии с 20 до 83%. Прямое сокращение только бюджетных расходов на северный завоз превысит 4 млрд рублей ежегодно».

Ил Дархан отметил, что не менее значимый импульс развитию Дальнего Востока дадут возведение Владивостокской кольцевой автодороги, реконструкция аэропортов и морских портов, дальнейшее строительство федеральных автомобильных дорог в субъектах округа.

«Строительство [Ленского моста] соединит пространства Дальнего Востока и Арктики, расчлененные великой рекой от Байкала до Ледовитого океана. Мост свяжет три федеральные и пять региональных автодорог, Амурско-Якутскую железнодородную магистраль, речной порт и международный аэропорт. Откроет круглогодичный доступ к колоссальным месторождениям и повысит транспортную доступность для населения Якутии с 20 до 83%. Прямое сокращение только бюджетных расходов на северный завоз превысит 4 млрд рублей ежегодно», — заявил Айсен Николаев.

Ил Дархан отметил, что не менее значимый импульс развитию Дальнего Востока дадут возведение Владивостокской кольцевой автодороги, реконструкция аэропортов и морских портов, дальнейшее строительство федеральных автомобильных дорог в субъектах округа.

Балабан ыйын 6 күнүгэр филологическай наука хандьыдаата, Саха Өрөспүүбүлүкэтин култууратын үтүөлээх үлэһитэ РНА СО үтүөлээх бэтэрээнэ, фольклорист, литературовед Сардана Платоновна Ойунская төрөөбүтэ 85 сылын туолла.

### Суолталаах кэпсэтии БҮТҮН АРАССЫЙАТААБЫ БЫЫБАР КҮНЭ

Балабан ыйын 8 күнэ—Бүтүн Арасыйытатаабы куластааһын (быыбар) күнэ. Инники сайдыыбытыгар, олохпугар, дыаһахпыттар улахан суолталаах даата, быыбардар тустарынан Чурапчытаабы территориянай быыбардыыр хамыйһыа бэрэссэдээтэлэ Егор Иннокентьевич Давыдов билиһиннэрэр:

—Быыбардыыр күн туһунан сокуон Российской Федерация Судаарыстыбаннай Дууматынан 2012 сүл балабан ыйын 21 күнүгэр ыһынпылыгыта. Ити кэмтэн Российской Федерация субъектарыгар судаарыстыбаннай былаас уонна бэйэни салайыны уорганнарыгар быыбардыыр күн балабан ыйын иккис өрөбүлүгэр буолара олохтоммута. Итинэн сибээстэн, быырыынны быыбар балабан ыйын 9 күнүгэр буолбут буоллабына, быйыл балабан ыйын 8 күнүгэр ытыллар. Бу күн 2019 сыллаахха ытыллар быыбар күнүгэр дизри болмуочуяларын болдьохторо түмүктэммиттэргэ быыбар буолуоҕа.

Быйыл федеральнай таһымна улаиир болдьохторо туолбут 19 субъект баһылыктарын талыыга, 7-с ынырыылаах Судаарыстыбаннай дуума дыкутааттарыгар эбии быыбардар буолуохтара. Судаарыстыбаннай дуума дыкутааттарыгар өлөн туораабыт уонна үлэһитинэн дыкутааттыыр боломуочуялара тохтотуллар дыон онуларыгар быыбардар ытыллыахтара.

Бу быыбардыыр күнтэн атын күнтэ буолар быыбардар үөһэ тиллибит уорганнарга талылыгыттар боломуочуялара болдьобун иннинэ тохтотуллубут, Российской Федерация сана субъектара, муниципальнай тариллиилэр үөскэбит буоллахтарына ытыллыахтарын сөп.

Саха Өрөспүүбүлүкэтигар быйылгы быыбар күнүгэр Аллайыаха, Аллараа Халыма, Өлүкүмэ улуунугар баһылыктар, 31 улууска нэһиликтэр баһылыктара, дыкутааттар быыбарданыахтара. Биһиги улууслутугар Быйыл ханнык да таһымна быыбар буолбат, баһылыктар, дыкутааттар быыбарданан үлэһит сүлдьаллар.

Быыбардыыр хамыйһыалар, учаастактар 5 сүл болдьохтоох үлэһиттэр. Маныаха сулаһиһа суох ыраах сытар сирдэргэ, быстах үлэһит, олоһор мээстэлэргэ сана учаастактар тариллиэхтэрин син. Быыбарга ыттыы—быыбардааһын, дыкутаака хандьыдаатынан туруу, агитация тустаах сокуоннарга олоһуран, болдьохторо тугуһуллан ытыллар. Сокуону кэһиилэр тахсар түбэлтэлэрин, мөккүөрдэри суутунан быһаартарыахха сөп. Хас биридди Арасыйыа гражданина сокуоннай сааһын ситтэбинэ, быыбардыыр, быыбарданар бырааптаах.

ЯСИА.

Кэпсэттэ Алексей СПЕЦОВ





Сага кинигэ

# СЫРДЫК СУОЛУ ХААЛЛАРАН

(Анастасия Степановна, Спартак Николаевич Чичигинаровтарга анаммыт кинигэ сүрэхтэниититтэн)



АНАСТАСИЯ СТЕПАНОВНА  
СПАРТАК НИКОЛАЕВИЧ  
ЧИЧИГИНАРОВТАР

## СЫРДЫК СУОЛУ ХААЛЛАРАН

Атырдык ыйын 30 күнүгэр улуус киинигэр „Утум“ норуот айымньытын дьизигэр „Сырдык суолу хаалларан“ дьиз ыччаты ийтиигэ, партийнай үлэбэ, бэчээт эйгэтигэр олохторун анаабыт тыл, үлэ бэтэрээннэрэ Анастасия Степановна, Спартак Николаевич Чичигинаровтарга анаммыт кинигэ сүрэхтэниитэ буолла. Итиннэ кэргэнни Чичигинаровтар ошолоро, сизинэрэ, аймактара, биригэ үөрэммит, үлэлээбит дошотторо, ыкса ыаллара, улуус, нэһилиэк салалталарыттан сырыттылар. Бу дьаһалы илзэн-сабалаан

Ыйыппыт Хатылытаабы Кеһөрүллүү мусойун дириэктэрэ Марфа Чичигинарова кинигэ тутулун туһунан толору илтииннэриини онордо. Кинигэни Анастасия Степановна, Спартак Николаевич Чичигинаровтар төрөппүт ошолоро Федор Чичигинаров, Варвара Христофорова, „Сага олох“ хаһыат арадэксийэтин үлэһитэ Алексей Слепцов хомуйан бэчээттэттилэр. Халын тастаах (тэердай переплет), 70x100 мм форматтаах, 212 страницалаах, төрүччүнү быһаарар табицалаах, хаартыскалардаах. Архып докумуоннара, „Сага олох“ хаһыакка өрөспүүбүлүкэ бэчээтигэр, „Олодум кэпсээнэ“ кинигэбэ таһаарыллыбыт матырыйааллар туһаныллыбыттар. Барыта 8 түһүмэхтэн турар бастааны — „Төрүт уус удьуор“, Иккис—Дьылбыт олуктара“, үһүс—Баайбыт—ошолорбут“, төрдүс—Уруу-аймах дьоммут“, бэһис—Үөрэнэн ааспыт үтүөкэн кэмнэрбит“, алтыс—Олох кизн аартыгар“, сэттис—Махтал истин тылынан“, ахтыс—Ийэлээх аҕабыт суруйуулар“. Бастааһынан, кинигэ тахсыбытынан эбэрдэлээн тыл эплит улуус дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Афанасий Захаров кинигэ суоптатын үрдүктүк сыаналаата. Анастасия Степановна, Спартак Николаевич ыччаттарыгар, дьонноругар-сэргэлэригэр холобур буолар олобу ошолорбут, сырдык суолу хаалларбыт төрөппүттэр, үтүөкэннээх табаарыстар, энкилэ суох таһаарылаахтык үлэлээбит дьон. Кинилэр ийэ аҕа быһытынан

ошону ийтиигэ, тапталга, дьиз кэргэннэ бэриниилээх буолууларын үрдүк сыананынан Чуралчы улуулун „Ытык олох“ бочуот кинигэтигэр киллэриллибиттэрэ. Федерация Дьиз кэргэн, таптал уонна бэриниилээх буолуу күнүн тэрийэр кэмтигизин „За любовь и верность“ анал мэтээлинэн наҕараадалааммытара буолар“,—диэтэ. Чуралчы нэһилиэгин дьаһалтатын баһылыга Владимир Сивцев Чичигинаровтар улуус саамай улахан Чуралчы нэһилиэгин кизн туттар дьонб, бочуоттаах олохтоохторо буолалларын бэлиэтээтэ. Кинилэр ааттара „Куобалы“ түөлбэ сивэригэр кизн туттар дьон кэкиэтигэр суруллубуттарынан эттэ. Ил Түмэн дьокутаата, аймактара

Владимир Чичигинаров экранга тыктарыллыбыт схеманан төрүччүнү (аймактар үөскээһиннэрин) быһаарда. Бу схеманы онорууга Спартак Николаевич улахан оруоплаабын бэлиэтээтэ. Аймактара Мария Чичигинарова, Спартак Николаевич биригэ үлэлээбит табаарына Николай Пермяков, Хатылы нэһилиэгин баһылыга Ульяна Атласова, Чуралчытаабы педучилищебэ биригэ Чуралчытаабы Екатерина Ефремова, „Сага олох“ хаһыат кэрсэспэдиэнэ Алексей Слепцов, бу хаһыакка үлэлээбит Петр Оконешников, Анастасия Степановна аймактара Ивановтар, Чичигинаровтар дьиз кэргэннэриин биригэ алгысыт, дошордошот Аграфена Санникова, Аркадий Филиппов, Е.М. Дьячковская, Г.Г. Пинигина эбэрдэ тылы эттилар. Кинилэр бу кинигэ 8 түһүмэхтинэн олус бэркэ таһыллан ошолуллубутун, Анастасия Степановна, Спартак Николаевич улаатан саастарыттан улаатан үөрэммит, үлэлээбит, айбыт-тулпут олохторо бары өттүнэн сырдатыллыбытын, төрөппүт, табаарыс, чугас ыал быһытынан сыаналааммытын бэлиэтээтилэр. Кинигэ сүрэхтэниитин тэрийээчилэр дьаһал кыттылаахтарынан кыһыннар кымыһынан, арыылаах алаадынан, саламаатынан күндүлээтилэр, хас биридилэригэр сана кинигэни бэлэхтээтилэр. Алексей СЛЕПЦОВ.



Тэриитэ түбүгэ

## ДЬОЛБУТ КЭСКИЛИН БЭЙЭБИТ ТҮСТҮҮБҮТ!

15 ЛЕТ  
АЛМАЗКРЕДИТСЕРВИС

Норуот муударана этэрини, түргэнник хаамыахын баһарабын — бэйэң бар, ыраах тийиэххин саныгың — дьону кытары айаннаа. Оттон, өскөгүн, ыраах эрэ буолбакка, биллэр-көстөр түмүктээх айанна туһунан буоллаахына, үрдүккэ кынаттыыр миссиялаах хамаандата тэрин — бириэмэ да биллибэккэ ааһыа, түмсүүлээх үлэ да үчүгэй түмүгү көрдөрүө. 15 сыллаах үлэтин бэлиэтиир „Алмазкредитсервис“ Кредитнэй сойуус айанын суола итинник. Хамаанньа улуус сөйдөһүтүгэр туох кылааты киллэрбитин, туох үгэстэрдээбин, ханнык өнөлөрү онорорун туһунан биһиги филиал салайааччытын Зоя Николаевна Борисованы кытта кэпсэтибит.

Зоя Николаевна, эн бу күнүгэр сэмнээртэн кэллин, ити тэрээһин туһунан сырдата түһүөң дуо?

— Дьиз кэргэннэ да буоллун, үлэбэ да буоллун, үтүө үгэстэр биһигини түмэллэр. Биһизхэ „Алмазкредитсервис“ үгэс быһытынан тэрилтэбит илинээрү үөрэтэр сэмнээбэ сыл аайы ытытылар. Быһып Дьокуюскайга атырдык ыйын 16-18 күнүгэр буолла. Үбүлүйдээх сыйбыт буола турар, онон сэмнээртбит бырагыраамата быдан чабылхай, үгүс түһүмэхтээх. Өрөспүүбүлүкэ араас мунуктарыттан 100-тэн тахса кэллээхтэрбит кэлбиттэр. Улууслут салгыы сайдарыгар үлэлээргэ күүс-күдэх эбэннибит.

Нэһилиэнньэбэ хайдах, тугу көмөлөһөбүтү?

Хамаанньа тэриллибит күнүттэн сабалаан, дьон олохун уйгутун үрдэтэргэ кыһаллан үлэлиир. Биһиги миссиябыт ити буолар. Биһиги тус бэйэ уурунуутун бырагыраамаларын, карчыны сөптөөхтүк туттууга аналлаах уруктар уонна бэсиздэлэр нөһүө

дьонно үл-харчы өттүнэн тутулууга суох буолалларыгар көмөлөһөбүт, ыра санааларын уонна сыалларын-соруктарын (ыраах айаннар, эмтэни, ошону үөрэттэри, дьиз туттууга, өрөмүөнэ, бэлэхтэр, тыа хаһаайыстыбатын дьыалата у.д.а.) ситиһиллэригэр түргэн уонна табыгастаах сойуомнары биэрэн тирэх буолабыт. Олоххо туох-баар инникигэ хардыы барыта — өнөнү оноруу буоллун, мал-сал, онорон таһаарыы буоллун — барыта урбаанньыттартан тутулууга, онон биһиги үлэбит бири сүүн хайысхатынан урбаанньыттары өйөөһүн буолар.

Өрүү инники күөңгэ сылдьарга элбэи оноруохха наада...

— Куруук сайда туруоххун бабарар буоллаахына маҕдэй үөрэн. Ол иһин биһиги идэтигибит таһыммытын кэммитэн-кэмигэр үрдэтэнибит. Бастын тренердэри, стикердэри ынырарга кыһаллабыт. Бу да сэмнээргэ оннук этэ. Үөрэнибит интерактивнай халыкбынан барар, итинник ньыма киһи кыабын толору туһанарыгар,

ыыра кэҕиригэр олук буолар. Күммүт-дьылбыт туран бизрэн, хамаанданан араас оонньуулары уонна флешмобтары ыыттыбыт. Бары олус сөбүлээтибит, астынныбыт!

Сэргэхтик сылдьаргыт үчүгэй, үл-харчы эйгэтигэр итинник ис турук олус суопталаах.

— Кэпэрэтиип үл-харчы өттүнэн үлэтин түмүгүн ырытыы — биһизхэ суопталаах түһүмэх буолар. Итиннэ төһө ресурсалаах хамаанньа буоларбытын өйдүүбүт, ол биһигини түмсүүлээхтик, өрө көтөбүллүүлээхтик үлэтиригэ күөртүүр, үгүс-элбэх дьон эралин-итэбалин иһин махтана саныыбыт. Паайдаахтарбыт дохуоттарын туһугар кыһаллан туран, бу 15 сыл тухары тус бэйэ уурунуутун төлөбүрүн күнүн биригэ да кэспэтибит, онон биһиги кизн туттабыт — дьонно төлөбүт бырыһыаммыт барыта холбоон 1 миллиард (!) солкуобайга тэннээтэ. Манньык ситиһи иһин АКС кэлэктиибигэр бүтүүнүгэр уонна бырабылыанньа бэрэссэдээтэлинэн Татьяна Варфоломееванан сирэйдээн

АКС туһунан кылгастык:

Тэриллибит сыла: 2004 с.  
Өнөлөр: түргэн сойуомнар уонна барыстаах тус бэйэ уурунуулар  
Паайдаахтар уопсай ахсааннара: 20 873 киһи.  
Кэлэрэтиип актыыба: 3 млрд 141 млн. солк.  
Үлэлээбиттэн төлөнүллүбүт нолуога: 452 4 млн. руб.  
Паайдаахтар тус бэйэ уурунуутугар ылбыт барыстара: 1 млрд 029 млн. солк. тахса.  
Сайт: [almazcredit.ru](http://almazcredit.ru)

салалтабытыгар истин махталбытын тизрээбит.

„Алмазкредитсервис“ ситиһилээх үлэтин кистэлэнэ туохханы?

— Биһигини паайдаахтарбыт уонна партнёрдарбыт ситиһилэрэ, бэйэбит миссиябыт үрдүккэ кынаттыыллар. Паайдаахтарбытын кытта көмөлөөн, тулалыыр эйгэбит, олохпут тулсарын туһугар кылаалпытын киллэрэбит — Киһини Сайыннарар Киин нөһүө дьон бэйэтин кыабын толору арырарыгар аналлаах бырайыактары үлэлээбит, эко-сырдатыы тэрээһиннэрин — эко-хамсааһыннары өйүүр грант курабын, айылба харыстабылыгар сыһыаннаах бэсиздэлэри ытабыт, эко-мультикиһинээрү онорон таһаарабыт у.д.а.

Манньык кыахтаах, түмсүүлээх хамаанньа биһиги улууспутугар баарыттан олус үөрэбит! Эһизхэ бары үтүөнү, барбарыны баһарабыт!

— Паайдаахтарбыт ахсааннарыгар киирсин, биһизхэ кыттыһын дьиз ынырабыт. Биһиги төрөбүт Өрөспүүбүлүкэбитигэр үл-харчы өттүнэн ситиһилээх, үөрүү-көтүү аргыстаах, уйгу-ыйан олохтоох дьон элби турдуннар! Олох устун көхтөөхтүк дьоллоохтук айаннаан! АКС — ыра санааны олоххо киллэрэр кэм кэллэ!

«СО» корр.







# Төрөөбүт соругум

Билии төрдүн барытын бизрбит сирим баар -- Чурапчы

Чурапчы улуунун үөрэбин салалтатын «Сана олох» хаһыакка анал сыһыарыыта

## Начаалыннык колонката



СӨ бырабыыталыстыбатын хамыһыйатыгар Чурапчы улуунун дыһалтатыттан, үөрэх, куттуура салалталарыттан үлэлиир бөлөх туруорсан, тэрлэтэлэри бэрэздэтигини ситиһилээхтик көмүскээтэ. Ол курдук, үгүс дьон болжомтоотун тарпыт 202 Недээх бырабыыталыстыба Ыйааба көтүрүллэч, бары оскуолалар сүһүөхтэринэн көрүннэрэ уларытыллыбакка, онунан хаалла. Оскуоланы уһуйаанга холбосхуну түһүмэтинэн киллэрэргэ улуус быһаарыны ылына. Бу үөрэх дыһыгар Болтоно оскуолатыгар уһуйаан холбонуба. Оттон сыһыа 2022 сылга диэри ити үлэ салгыы барыаба.

Быйыл Чурапчы нэһилиэтин «Мичил» уонна «Улыбка», Төлөй «Кустук» уһуйааннара сана таас туууларга үлэсэ кириэхтэрэ. Бу уһуйааннарга билиини ирдэбилтэ эппиэттиир эрдэ сайыннары бөлөхтөр үлэлиэхтэрэ.

Үөрэх тэрлэтэлэрэ бары үөрэх дыһыгар бэлэм буолтулар, өрөмүөн, баһаартан сарактээх буолуу, благоустройство үлэлэрэ быһааннаахтык ытыллынылар.

Быйылгы атырдьах ыйынаабы муньааха бизс сыл иһигэр дойду таһымьгар үөрэх хаачыстыбатын тупсаран, өрөспүүбүлүкэбит 15 иһигэр кириэр соругун тула кизэ кэпсэти ытылына. Үөрэх хаачыстын психологическай арыаллааһына, доруобуйаларынан хааччактаах оҕолору үөрэтии бырагырааматыгар улахан болжомто ууруллан СӨ-гэр инклюзивнай үөрэхтээһиниң концепция бизргэниэбэ. Саха сирэ PISA Норуоттар икки ардыларынаабы чинчийи ытыллар, сыһпаранан сертификациялааһын регионнарын ахсааннарыгар кириэ. Үөрэнээччилэр билиилэрин ханатыйалларыгар, педагогтар идэлэрин таһымьн үрдэткэллэригэр дистанционнай ньымалар кизэник тарганыахтара. Үөрэх тэрлэтэлэрин сыаналыыр биир кэлим рейтинговай ситим кириэрэ былаанналар. Сүрүн уонна биир кэлим экзамээнэр үөрэх хаачыстыбатын сүрүн көрүнүнэн ыйыллан, көрдөрүүнү тупсарыыга үлэ ытыллыаба. Быйылгыттан иккис омук тыһын үөрэтии сыһыа кириэбэ.

«Үөрэххэ үгүлүчү ситиһилэрин иһин» мэтээлинэн бүтэрэн 9 оҕо бары үрдүк үөрэх кыһатыгар кириэ. БКЭ туттарбыт 203 выпускниктан, билиини туругунан, үрдүк үөрэх кыһаларыгар 61 выпускник, ол иһигэтин өрөспүүбүлүкэ таһыгар 6 оҕо үөрэххэ кириэ. Оттон 129 оҕо орто анал үөрэх устудьуоннарынан буолла.

Таатта улуунугар ытыллыбыт 17-с педагогическай дьаарбанкаба бииги улуустан 20 үөрэх тэрлэтэтигэ 140 педагог кыттыыны ылла, 39 бырайыак көмүскэнэ. Ордук элбэх бырайыактаабынан С.А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолата, Дирик агрооскуолата, Болтоно орто оскуолата, Төлөй «Кустук» уһуйаана буолтулар.

• Таатта улуунун баһылыгын анал гранын С.А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатын географияба учуутала Любовь Семеновна Макарова бырайыага ылла. («Самый смелый иннов. проект по обустройству полигона хранения и утилизации твердых и жидких бытовых отходов»)

• Мугудай нэһилиэтин кластернай сайдыытын бырайыага 2 истиэпэнээх дипломунан бэлэтиэнэ.

• Хатылы орто оскуолата үөрэхтээһиниң социокультурнай сыһыанга лауреат уонна инклюзивнай үөрэхтээһиниң 1 истиэпэнээх дипломант буолары ситистэ.

• Төлөй «Кустук» уһуйаана «Цифровые образовательные ресурсы в преподавании родных языков и национальной культуры» куюнкурус «Сетевой проект» номинациятыгар, Чурапчы «Туллук-аан» уһуйаана «Детский сад-дом радости» номинацияба, «Улыбка» уһуйаан «Лучший проект по видеопроизводству» номинацияба 1 истиэпэнээх дипломант буолтулар.

Мань тэнэ кизэ туттар биир дойдубаахпыт, СӨ бастаки Ил Дархана, РФ Федеральнай Муньаабын Федерация Сэбэтин чилиэс Е.А. Борисов 65 сааһын бэлэтиэтин чэрчитинэн Маҕаайы алаһыгар ытыллыбыт «Тыа сирэ – сайдыы төрдө» өрөспүүбүлүкэтээби форумна 16 улуустан 179 бырайыак көмүскэнэ. Үөрэхтээһин хаһыскатыгар 25 бырайыак көмүскэнэ, манна үөрэхтээһин тэрлэтэлэрэ көхтөөх кыттыыны ыллар «Улыбка» уһуйаан, Чурапчы гимназиятын, Дирик агрооскуолатын, Чурапчы онорон таһаарар-үөрэтэр кэмбинээтин бырайыактара иккис түһүмэххэ аастылар.

Сайын устата 19 тэрэһиниңээх лаабыр (4 олохтоох, 7 күнүнэн сылдьар, палаточнай) 43 симиэтинэн 1255 оҕону араас хайысканан хабаан үлэлээтэ. Сана сүүрээнинэн Сыланга медицина хайыскалаах, Мындабаайы «Ымы» уһуйааныгар доруобуйаларынан хааччактаах оҕолорго лаабырдар аһыллан үлэлээтилэр. «Кустук» лаабырга Чурапчы кэллээх быйыһыр үлэлэрэ оҕолорго сатабылы иҥэрдэ. Дьарыктаах буолуу киинин иһинэн сааһын ситэ илик 140 оҕо быстах төлөбүрдээх үлэни хааччылына. Мань тэнэ, оскуола иһинэн үлэлээбит 18 оҕо былаһаакатыгар 680 үөрэнээччи сырытта.

Бу үөрэх дыһыгар дойду үрдүнэн оскуола иннинээби үөрэхтээһин 100 сыла бэлэтиэниэбэ.

Күндү биир идэлээхтэрбит, үүммүт үөрэх дыһыгар бары өйбүтүн санаабытын, билиитин холбосон, сана үөрэхтээһин ирдэбиллэригэр олобуран, үүнэр, сайдар, кэниир сулуу арыһабын!

**Юрий ПОСЕЛЬСКОЙ,**  
үөрэх салалтатын начаалынныга.

## СИБЭККИ БЫЫҢЫГАР – САХАЛЫЫ ТАҢАСТААХ ҮӨРЭНЭЭЧЧИЛЭР



Билиини дьон аныгы технология балысканнык сайдыыты үйэтигэр ханна, хаһан, туох буолбутун, сонун, интэриһиниэй сонуннары интэриһиңт көмөтүнэн «ытыска уурбут курдук» барытын көрө-истэ, билэ сылдьаллар. Бу күннэргэ «Ватсапка» Алабар орто оскуолатыгар Билии күнэ бэрт сонуннук ааспытын – маннайгы кылааска кирибит кырачааннар бары сахалыы истииллээх таннан кэлбиттэрин, ону тэнэ оскуолаларын иннэ кустук өгнөөх араас дьэрэкээн сибэкиллэринэн толору симиэтин турарын хаартыскаларга көрөн, харахпыт маньыйда. Онон аабааччыларбытыгар ити сонуннары ситиһилии сырдатар санаа биһигини баһыа тутта.

Быйылгы үөрэх дыһыгар Г.Д. Протодияков аатын сүгэр Алабар орто оскуолатыгар 108 оҕо үөрэнээбэ. Оноуоха 12 үөрэнээччи оскуола боруогун аан бастаан атыллаан, билии кизэ аартыгар үктэннэ. Манна дириэктэринэн Варвара Ивановна Федорова хаһыс да сыһын ситиһилээхтик үлэлиир. Быйыл бу оскуолаба 5 эдэр учуутал үлэлиит кэлбит.

Сахалыы истииллээх, оскуолаба анал форма быһыытынан тиктэи кэлпит Алабар оскуолатын бастаки кылаас үөрэнээччилэрин уонна кинилэр учууталларын хаартыскаба көрөн, үгүс иһи сэрэгэбит буолуохтаах. Онон кырачааннар бастаки учууталларын Феаронья Николаевна Миронованы булан кэпсэттим, туох соруктаах, ким идэйтэтинэн итиник толкуй кирибитин ыйыталастым. Оноуоха киһи ити туһунан маньык билииннэрдэ: «Кылааһым төрөппүттэрэ бары олус эдэрдэр, бары олус көхтөөхтөр, сонун идэйтэлээхтэр. Өссө сайын, кырачааннар уһуйааннарын түмүктүүр бырааһынныктыгарыгар, оҕолорун бары сахалыы таһыннаран аһалыттар этэ. Оттон сизтэрэн, аны күһүн оскуолаба баралларыгар сахалыы истииллээх, үөрэнээччигэ сөптөөх тына анал формалары тигэи кэтэрдэргэ быһаарыммытара. Ол туһунан миһинниин санааларын үлэстибиттэрэ. Биир күн кэнсиргэ барыларын таһыннаран аһалан көрдөрбүттэрэ. Мин кыргыттар сайынны сахалыы халадаай былааччыларын атыннык тигэргэ тыл көтөхтүгүм. Уопаттар онолоох соннорун сөбүлээбитим. Онон кыргыттарбыт былааччыларын оскуолабыт үөрэнээччигэ бары кэтэр анал формаларын өнүгүн – харана халаан куөх матырыйаалынан тигэргэ быһаарбыппыт. Инстаграм сыһыарыыга тэнэс тигитин сүбэлиир профилларга кириэн көрдөхкө, былааччылары тигиңгэ куруһубаһы хото тутталларын көрөн, формаба эбии оннук деталы киллэрэн бизрбитим. Оттон мин оҕолорум танаастарыгар дьүөрэлээн, сахалыы хаһыаччыкын куруһубаһан ижэргэтиим. Төрөппүттэриң матырыйаалларын барытын атыылаһан, олохтоох иистэннэниң Розалия Ильинична Местниковаба тиктэрбиттэр этэ.»

Дьэ кырдьык даһаны, көрөргө олус ураты, олус кэрэ! Итини тэнэ оҕону кыра эрдэбиттэн төрөбүт тыһын, куттууратын, төрүт үгэстэрин өрө тутарга, сахалыы куттаах-сүрдээх киһи буолан таһаарыгар туһуланар үлэ-хамнас, иити-үөрэтии билиини кэмнэ улаханнык бизрэнэр, атыттарга үгүс холбур быһыытынан сыаналанар.

Аны салгыы сибэкиллэри сэргэтиң, «Хаһаайын хайдаба тэлгэһэтигэ биллэр»

диплэрини, аныгы ирдэбилгэ толору эппиэттиир икки этэстээх сандаарбыт таас оскуола таһа сайын ахсын араас дьэрэкээн сибэкиллэринэн симиэтир. Хас биирдиги аһан иһээччи хайаан да кэрэкээн тохтоон аһар, хаартыскаба түһэр кэрэ миастатигэр кубулуйар. Билигин бу оскуолаба сибэки үүнэрээччинэн Вера Николаевна Ноговицына таһаарылаахтык үлэлиир. Киһи салалтатынан оскуола учууталлара, үөрэнээччилэрэ, тех. үлэтигэр саас муус устар ыйтан сабалаан, сибэкиллэрин араассадаларын бэлэмнээбитинэн бараллар, ону тэнэ атыыга анаан помидор араассадаларын олордоллор. Ону атыылаан, оскуолаларыгар дохуот киллэрэллэр.

Сибэкини көрүү-истии эмиз туһугар үгүс түбүгү эрэйэр. Онон сайынны кэмнэ «Сир симиэда» диян оҕо лаабыра үс сезон устата үлэлиир. Оноуоха улуустаабы дьарыктаах буолуу киинин кытта дусабардаһан, 5-тии оҕолоох бөлөбү тэрийэн, хамнас төлөөн үлэлэтэллэр. Биология учуутала Прасковья Павловна Оконешникова билиһиннэрибитинэн, сибэки 20-чэ көрүгүн үүнэрэллэр эбит. Ол курдук, петунья араас көрүңэ, космея, циния, георгин, душистый табак о.д.а. дьэрэкээн өгнөөх сибэкиллэр көрбүт эрэ киһи сүрээбин үөрдэллэр, сүргэтин көтөбөллөр. Композициялары Прасковья Павловна Вера Николаевна аатын толкуйдаан онорбуттар. Ол курдук, «Трикопор» Арасыйыа быһааба, «Дуба», «Кирилиз» быһылаах клумбалар дьон болжомтоотун тардаллар. Оттон ыраактан туналыа манхайан кестер «Павлин» клумба куруруга манан петуньяларынан субуруйа тэлгэммитэ көрүөхтэн кэрэ, ураты көстүүнү бизрэр. Итини тэнэ быйыл коһия сибэки табыллан үүнэн, оскуола кирилизигэр диэри аллея буолан, тыргылла үүммүттэр. Онон Алабар оскуолатын үөрэнээччилэрэ, учууталлара сыл ахсын өлгөмнүк үүммүт кэрэ сибэки быһыгар Билии күнүн көрсөллөр.

Анна ЗАХАРОВА,









2019—Арасыыйага Тыйаатыр сыла

# ОЛОБУМ УМНУЛЛУБАТ ТҮГЭННЭРЭ

Тыйаатыр... бу – культуурнай киин, манна дьон талаана арыллар, сайдар, билиитэ көрүүгэ кэниир кыйгата, биир тыынга, биир сомоболоһууга уһуйуллар сирэ.

П.М. Решетников аатынан Чуралчытаабы норуодунай Тыйаатыры төрүттээбит. Тыйаатыр бастакы режиссера Иван Иванович Кандинский Тыйаатырга ыччаты түмүүгэ улахан болгомотону уурара. Эдэр сааһыгар комсомольской үлэбэ үлэлээбит буолан үөрэ-көтө "Ыччаттаргытыгар холобур буолун, тыйаатырга кэлэн оонньоон, -дизн райкомол аппараатын үлэһиттерин ынырбыта. Бастакынан райкомол бастакы сэкиртээрэ Прокопий Иванович Уаров 1971 с. Иван Гоголев "Наара суох" дизн комедиятыгар сүрүн дьоруойу оонньоон, көрөөччүлэр сэнээриллэрин ылбыта. Ол кэнниттэн Людмила Винокурова биһики хабыллыбылпыт. Олохтоох ааптар, судьуйа Михаил Попов "Кулук сырдыкка түһэр" дизн пьесатыгар Людмила – Лара, мин Тамара оруолларын оонньообуппун, элбэх дьону кытта алтыспылпыт, билсибиппит. Бары араас идэлээх үлэһиттэр түбүктээх үлэ кэнниттэн тыйаатырга мустан бэлэмнэнэбит. Ол курдук, терапевт быраас Мария Иннокентьевна Иванова, культуура үлэһиттэрэ Мария Никитина-Герасимова, Иван Барашков, Иван Кандинский, Февронья Готовцева, лаборант Елизавета Попова, фотограф Петр Попов, мусуой үлэһитэ Петр Седалищев бары туһааннаах оруолларын итэбэтиилээхтик толорбуттара. Кэлин бу пьесаны Саха судаарыстыбаннай драматическай тыйаатырыгар туруорбуппун. 1973 с. Суорун Омоллоон "Төлөн Ньукуус" драматынан тэлэбиисэринэн көрүү куонкуруһугар кыттыбылпыт. Эмиэ бу сыл Мария Андреевна Никитина Василий Протодакьянов "Маннайгы ньургуннар" дизн пьесатын туруорбута. Ыччат тутуу биригээдэтигэр үлэлээһиннэрин тутунан буолан элбэх ыччаттардыллыбыта. Ол курдук, Любовь Каргузова, Иван Никитин, убайды-балыс Николай, Варвара Тарасовтар, С.Платонов оонньообуттара. Мин тутууга үлэлиир комсомолка Маша Будакова оруолун толорбутум. Талааннаах, уолуттаах тыйаатыр артыыстары Прокопий Доросфеев, Елизавета Попова, Петр Седалищев, Яков Павлов релетиция кэмигэр сүбэлээн-амалаан бизэрлэрэ. Тыйаатыр тохсус сезона аһыллытыгар 1978 с. Надежда Михайловна Заболоцкая Илья Находкин "Улахан добор" драматын туруорбута. Онно Егор Монастырев, Спартак Слепцов, Прокопий Доросфеев, Михаил Пинигин, Ульяна Оконешикова, Юрий Макаров, Василий Кузьмин курдук номнуо дьон сэнээритин ылбыт талааннаах артыыстары кытта алтыһан турардаахтын.

1977 с. Надежда Заболоцкая "Олобум – иннигар" дизн Илья Находкин пьесатын туруоруугу эдэр артыыстар Кларда, Василий Кузьминнар, Анна, Алексей Слепцовтар кэлэн, аһамыт оруолларын сүрдээх эппизитинэстээхтик толорбуттара. Тыйаатыр сцената кинилэр дьоллорун холбообута. Оройуоммут



нэһиликтэринэн, Мэнгэнэн гастроллаабылпыт. Тыйаатырбыт IX-с сезона аһыллытыгар, 1978 с. Комсомол 60 сылыгар анаан, Илья Находкин "Улахан добор" дизн үс хартыналаах драмата туруоруллубута. Онно Волгин Иван Александрович оруолун Егор Монастырев, 17 саастаах Ганя уолу Николай Максимов, Кыссаан оонньоору Прокопий Доросфеев, кини кыйыһын Мыссыыны Христина Федулова, Киппирйизанал кинэһи Михаил Пинигин, кини кэргэнин Мааны Маарыйаны Ульяна Оконешикова, Арамаан дизн кинилэр уолларын Василий Кузьмин, Куолдьаары Юрий Макаров, Кэрэмээһэби Спартак Слепцов итэбэтиилээхтик оонньоон, көрөөччү биһирэбилин ылбыттара.

Бу драматы Надежда Михайловна туруорбута, худоһунньук – Василий Дьяковскай, уотун-күһүн Прокопий Доросфеев онорбута. 70-с сыллардаахха олорор сиринэн агитзоналарга тэрээһиннээх күүстээх үлэ ытыллара. Агитзоналарынан кэнсиэрдэргэ күрэхтэһиилэр ытыллаллара. Онно Тыйаатыр артыыстарын булгунчу сыанкаба оонньотоллоро. Людмила биһики Чуралчыга оҕо комбинээтин агитзонатыгар "Кини үлэтин күнэ" дизн сыанканы туруоран оонньообуттаахпыт.

90-с сыллардаахха Дирингэ тарилтэлэринэн пьеса туруорууларын көрүү ытыллара. Онно Эрилик Эристиин солхуос киин аппараатын үлэһиттэрэ өрөмүөннүүр мастарыскыай кэлэктибин кытта

Эрилик Эристиин "Суорума суолламмыт" драматын туруорбуппун. Николай Старостин, Евдокия Кожурова, Семен Григорьев көрөөччү сэнээритин ылбыттара. Туруораччы Марфа Иннокентьевна Иванова этэ.

Ааспыт үйэ бүтүүтүгэр түөлбэлэринэн пьеса туруоруугу бийиги, Кулууп түөлбөгэ Степан Ефремов "Куорат кыйыһа" испэктээги оонньообуппун. Николай Филиппов онно Ойуурап оруолун ситиһиилээхтик толорбута. Мин кырдыбаас ыанньыксыт Хобороос буолбутум. Бу испэктээги түөлбэ олохтооһо Анастасия Аммосова туруорбута. Саҥа үйэ сабаланытыгар эмиэ түөлбэ күрэхтэһиигэр "Үөн" дизн сыанка туруорбуппун. Онно Вячеслав Сергеев ыал абатын, Николай Филиппов ыал ийэтин, мин Лена Терюгиналыын кинилэр дьыссаат саастаах оҕолорун оонньоон турардаахпыт.

Норуодунай Тыйаатырдары көрүүгэ 2003 с. Сыймахха кыттан, И.Попова "Күүтүллүбэтэх хоһоно" дизн айымньытын туруоран, ситиһиилээхтик оонньоон кэлбиппит. Режиссер Константин Эверстов этэ. Кини "Бастын режиссерскай дебют" номинацияны, Мотрена Маркова "Бастын дьахтар оруола" номинацияны ыланар, үөрэн-көтөн кэлбиппит.

П.М. Решетников аатынан норуодунай тыйаатырга, Дириннээҕи норуодунай тыйаатырга тарилтэ, түөлбэ испэктээктэригэр кыттыым мин олохпор умнуллубат түгэннэри бэлэхтээбитэ.

## ТЫЙААТЫРЫН КҮНДҮТҮК САНЫЫРА

6/9-19



**Николай Константинович Филиппов** нэһилиэкпит культурунай олобор актыыбынайдык кыттары. Ол курдук, Мэлдьэхсигэ үлэни элиэбиттэн аһалларга кыттан, сыанкаларга оонньоон кырыы учаастактар рэхтэһиилэригэр мэлдьи кыттары. С-уран режиссер Евдокия доровна Захарова туруорбут испэктээктэригэр ситиһиилээхтик кытыла. Степан Ефремов умпу кытыл" драматыгар дуотал, "Ини-бии" драмаба үрүн сирэ оруолларын толорбута. Ол

туһунан үөрэ-көтө астынан, куруук күө-бааччы кэпсирэ. Баһылай Харысхал "Аммаҕа саас этэ" дизн испэктээгэр Туруукап оруолун толорон көрөөччү биһирэбилин ылбыта.

Дириннээҕи норуодунай тыйаатыр артыыһа Тыйаатырга сылдыарын сүрдээбин себүлүүрэ, күндүтүк саныыра Арааг испэктээктэргэ, сыанкаларга оонньообута. "Матамабыл барахсанга" оонньоор, "Уларытыыга" Намыын уо.д.а. оруоллары толорбута. Дириннээҕи норуодунай тыйаатыр 25 сыллаах үбүлүүһүн көрсө түөлбэлэринэн драма кэлэктииптерин көрүүгэ Степан Ефремов "Куорат кыйыһа" испэктээгэр Ойуурап оруолун ситиһиилээхтик толорбута.

Тимофей Сметанин "Лоокуут уонна Ньургунун" драматыгар Мардыааһай, Сизэн Чолбодук "Бусор кутум" испэктаагар Холкудьуор. Эрилик Эристиин "Суорума суолламмытыгар" Кестекүүн оруолларын толорон көрөөччүлэр биһирэбиллэрин ылбыта. Харахлар билигин да кестөр-тыйаатыр сезону аһыллытыгар Афанасий Дмитриевич Аммосов – кулуба, Николай – Мардыааһай буолан сценаба кириэн кэлбиттэрэ. Доол-доруубай, анала абатын тылыттан тахсыбат кулуба уолун оруолун сабаланытыгар олус бэркэ көрдөрөн, көрөөччүлэр күлсэ түспүлпүт.

Николай Константинович тыйаатыр, культуура эстетическай киинин кытта

быстыспат сибээстээҕэ. Болдьоммут бириэмэҕэ хаһан да хойутаабат этэ. Үлэтигэр тизгэйэ-саарайа кэлэн, сууна-тараана охсон тыйаатырыгар ойгору. 2004 сыл бэс ыйыгар аһаҕас халлаан аныгар Толоонно ытыллыбыт өрөспүүбүлүкэтээҕи бэстибээлгэ "Ытык мас" дьүүһүүгэ Саха Боотурун оруолун толорон, тыйаатыр норуодунай аатын көмүскэспитэ уонна онон наһаа кизн туттара. Тыйаатыр режиссера Константин Дмитриевич Эверстов: "Бахсыга баран тыйаатырбыт норуодунай аатын көмүскээн кэлбиппитигэр Николай олус да үөрбүтэ. Үчүгэй баҕайытык сылдыан кэлбиппит. Куола баламнэнигэ куруук хойуутаабакка калар саамай бэрээдэктээх артыыһым этэ. Норуодунай тыйаатырдары тэлэбиисэринэн көрүүгэ Куола миһин улаханник быһылаан турар. Аһыйах хонук иһигэр эппизитинэһин өйдөөн, сүрүн оруол артыыһа аккаастаммытыгар, тылын үөрэтэ охсон оонньоон турар Ылыннаһына, кини талааннааһын онно билбитим. Тыйаатырбыт үбүлүүһэ буолар дизн элбэх былааннардаах этибит,"-дизн ахтар. Тыйаатыр кырдыбаас артыыһа Тит Николаевич Аммосов үбүлүүһүгэр биригэ алтыһар доҕотторо Куолаҕа:

"Кун курдук көнө санаалаах,  
Ый курдук ыраас өйдөөх,  
Антах көрөн кулун аллайда,  
Бэттэх көрөн мичик гынтта,  
Артыыс атаспыт –"

Николай Филиппов," – дизн истин устуруускалары анаабыттара.

Николай Холтоботооһу сыныһалан киинин үлэтигэр актыыбынайдык кыттары, ордук оҕолорго "Радость", "Саһарба" бөлөхтөргө күүтүүлээх ыалдыт – Тымныы оонньоор буолан оҕолор үөрүүлэрин үлэстэрэ. Саҥа Дьыллааһы туруорууларга кыттары. Улуу Кыайыы күнүгэр аналлаах композицияларга хоһоон ааҕара, ырыа ыллаһан саллаат оруолун толороро.

Түөлбэтин туһугар ханнык да соруудаһтан аккаастаммат этэ. Биридэ эмиэ түөлбэ кэнсиэригэр "Үөн" дизн сыанкаба туруорсан, сэлээпэлээх, солко улун дьууппалаах дьахтар оруолун оонньоон, көрөөччүлэри кулларбиттээҕэ Режиссер – Марфа Иванова.

Тыйаатыра 25 сыла туолбутугар үс артыыс – Григорий Тимофеев, Алексей Алексеев, Николай Филиппов үбүлүүһүгэр кулуупка бэлэтиээн бизчери тэрийбиттэрэ. Куола онно сүрдээгин да үөрбүтэ, сүргэтэ көтөбүлүүбүтэ. Дьизигэр бэлэхтэрин, эҕардаларын хос-хос бэрийии, көрүү бөҕө буолбута. Түүн грамотатын имэрийэ-имэрийэ көрө олороро. Далэҕэ үөрэн оннук гыныа дуо?! Ол иһин мин норуодунай тыйаатыр, кулууп кэлэктииптеригэр Куола кылгас олобор үөрүүнү бэлэхтээбиттэригэр махтанабын.

Кэргэнэ Христина Федулова



Үбүдүйдээх биир бойдулаахпыт

## ЭЛБЭХ КИНИ ОЛОБУН БЫЫҢААБЫТ ҮТҮӨЛЭЭХ



үлэлээбитэ. "Кыһыл Знамя" уордун кааперы Ийэтин туһунан дьонтон эрэ истэн улаалпыта. Кыра Спартак икки саастаабыр эрэ күн-күбэй ийэти Анна Николаевна күн сиригэр суох буолбута. Ол да буоллар, улахан дьээ кэргэнэ улаалпыта. Бииргэ төрөөбүт – тохсуолар ага.

Оскуоланы Чурапчыга, Уус Алдан Бороҕонугар, Чурапчы Сылтанар үөрэнэн бүтэрбитэ. Оскуола кэнниттэн, армияга ыһырыллыр диэри, икки сыл кэринэ Уус Алдан оройуонун Бытовской комбинээтигэр столларынан үлэлээбитэ. Ол сылларга кинилэр биригээдэлэрэ Өрөспүүбүлүкэҕэ биир бастакынан "Коммунистической үлэ ударнига" үрдүк ааты ылары ситиспитэ. Ол туһунан хаһыакка, араадыһыаҕа үгүстүк сырдатыллытара. Ол эдэр Спартака олобу биир сүрүн туһаайы буолбута – үлэнэн үрдүккэ, үлэнэн сайдыыга, үлэнэн олобу оносторго дьин. Эдэр уол 1958 сыллаахха Сэбиэскэй Армия кэжээтигэр ыһырыллан оччотообу көм ирдэбиллэнэн, үс анаар сыллаах сулууста сабаламмыта. Онно тыа сириттэн тийбит, үлэҕэ буһан – хатан улаалпыт уол наар инникэлэр кэжээлэригэр сылдыһыта. Ол курдук, "Отличник военного строительства", "Отличник боевой и политической подготовки", "Ударник коммунистического труда" бэлэһэринэн наҕараадаламмыта. Аны чөлчөк атлетикаҕа, гирэни өрө анныыга куруук биригээтэх миэстэлэргэ тиксэрэ. Хамандыыра дьонугар Спартак ситиһилэрин ыйан туран, хаста даҕаны махтал суруктары ыһтан үрдүбүтэ. Аҕата, эдийдэрэ олус онтон астыммытара, армияттан кэлиитигэр үөрэ – көтө көрсүбүттэрэ. Сэбиэскэй Армия, дьэ, ити курдук, уол оҕону аҕыс кырылаан, үлэһит бэрдэ онорон, ыстааллыы уһааран таһаарбыта.

Спартак армия кэнниттэн тутта, ол эбэтэр 1962 сыллаахха, комсомольскай путевканын Башкирияҕа Уфа куоракка тийэн газозлектросварщик идэтигэр үөрэнэн кэлэр. Дьокуускай куоракка кэлэн, Таас Тумус гаас утабын тэрдыйтыгар үлэһит, Нууччалыы эттэххэ, "первопроходец" буоланнар, кинилэр биригээдэлэрэ таһаарылаахтык үлэһиттэр. "Холбострой" дьин балай да улахан тэрилтэҕэ болуотунньугунан кирэн үлэһит сылдьан, сүрэһин анаарын Лидия Федотовнаны көрсөн, 1964 сыллаахха ыал буолаллар. Лидия Федотова кыыс эрдэбинээҕи араслаанньата Уваровская дьин этэ. Кини финансист үөрэхтээҕэ. Бастаан Чурапчытаагы Госстрах тэрилтэтигэр инспиэктэринэн үлэлээбитэ, онтон салгы, пенсияга тахсыр диэри, өр сылларга нолуогабай инспиэктэрийэ

үлэлээбитэ.

Спартак Григорьевич 1967 сылтан сохуонунан көрүлгэр сынньаланга барыар диэри Чурапчытаагы дьээ – уот хомунаалынай хаһаайыстыба тэрилтэтигэр сыбаарсыһынан үлэлээбитэ. Олус уустук идэни таһыны баһылаан, үгүс ычаты үөрөппүтэ, үлэһит бастына онорбута. Спартак "үлэҕэ оскуолата" куруук иһирэхтик ахтылларын албахтык истибитим. Ити идэтинэн барыта 30 сыл үлэлээбит эбит! Спартак Григорьевич ити сыллар усталарыгар, куйаас буоллун, томорон тымныы буоллун, мэлдьи үлэ үгэнигэр сылдыһыта – модун кууруулаах электроуот кини иһитигэр тимирин уулларан сырдыгыра. Кини үлэнэн эрэ буолбакка, бары уопсастыбаннай, ыспартыбынай тэрээһиннэргэ көбүлсөччү, тэрийээччи буолан, кэлэктиип, ыччат ытыктабылын

кэргэтэллэр. Чурапчы салиэннээтигэр бизэ ыһырыыга Сэбиэт дьокуутаатынан талыллан үлэлээбитэ (1973, 1975, 1977, 1979, 1995).

Спартак Григорьевич пенсияга да табыстар, үлэ үһүгэр сылдыһарын сөбө, саргыи көрөбүт. Ол курдук, 1995 сылтан 2009 сылга диэри Чурапчы салиэннээтин "Мичил" уһууааныгар хачыгаарынан үлэлээбитэ. Онно да үлэһитигэр Спартак Григорьевич уопсастыбаннай олохтон туора турбата. Солбуллубат Эһээ дьыл буолан Сана дьыл бырааһынньыгар уһууааннарга, оскуолаарга ыһырыыга сылдыһа. Бу – кини үтүө майгылааһын, киһилии ыраас дууһалааһын туоһута. Аны кини туһунан биир дьонун холобуру аҕаллахха, "Үтүө дьыала" өрөспүүбүлүкэтээҕи хамсааһынна кини саҕа үтүө санаатынан, ис сүрэхтээн кыттан үлэлээбит дьон аҕыйах буолуохтара.



ылан кэлбитэ. Аны туран, кинини Петр Михайлович Решетников аатынан Чурапчытаагы норуодунай тыйаатыр биир тарбахха баттанар артыһын быһыытынан эмиз билэллэр. "Сцена бэтэрээнэ" дьин бэлэ наҕараадалынан кизн туттар. Улуу Кыайыы 40 сылыгар аһаммыт Бүтүн сойууһааҕы уус-уран көрүү куюнуруугар лауреат үрдүк аатын ылбыттаах. Чөл олобу өрө тутар, көхтөөх уопсастыбанньык убаастанар чулуу үлэһит киһини Чурапчы норуодунай суутугар сэтээтэлинен хас да төгүл талан үлэлэспиттэрэ. 1988 сыллаахха "Үлэ бэтэрээнэ" аат инэриллибитэ.

Бу үһүн кэмнээх үлэти сыаналанан, "Социалистической куоталаһы кыайылааҕа", Коммунистической үлэ ударнига", "9 пятитетка ударнига" үрдүк аат бэлэһэлэрэ кини мөһүн түһүн

Ол кыһамныһын төрөөбүт улууһун дьонно тутта бэлэһэтээн, Чурапчы кэһилиэһин, онтон салгы Чурапчы улууһун Бочуоттаах гражданина үрдүк ааты инэрбиттэрэ.

Спартак Григорьевич кэргэнинээн Лидия Федотовналыын бизэ оболоохтор, 17 сизнээхтэр, 14 хос сизнээхтэр. Чурапчы Илин Баһын быр-бааччы олохтоох биир сис ыала буолаллар. Слелцовтар ыччаттара эмиз идэлэрин топору баһылаан, үлэнэн олохторун оҕостон, чэчири үүнэллэр-сайддалар. Быһыл балаһан ыйыгар Слелцовтар бары кизн аймахтарын, чугас дьоннорун ыһыран, аҕаларын, эһэлэрин, хос эһэлэрин 80 сааһын бэлэһиттэртэрэ.

Ытыктабыллаах Спартак Григорьевич, маньык сылдыһарын курдук, кырдыбаакка, ыччаттарын тапталларыгар уйдаран, саас дьини билиммэккэ, чэһизн, этэннэ сырыт! Чугас дьонун дьонун даҕаны, дьобус даҕаны ситиһилэринэн үтүө аакын ааптата турдуннар. Олох сайдыһын тэтимигэр олорсон, сарсынны күнүн саргыланньы! Дьон олобун быһыһаабыт үтүөн ыччаттаргар сырдык Алгыс буолан дьолу эрэ түстээтин. Төрөөбүт улууһун чэчири сайдарын туһугар үрдүк ситиһилээх, таһаарылаах үлэн-хамнаһын мэлдьи үтүө холобуру буолу турдун!

Киһи олобун дьоллоох анала – ыал буолуу, элбэх оболонуу, этэннэ сүһүөх үрдүгэр кырдыһы, ыччаттары атахтарыгар туруоруу, үлэнэн олобу тулуу, үтүө холобуру хаалларыы. Оттон Спартак Григорьевич дьылбатыгар өссө биир туһунан да кэмнэмэт ураты үрдүк анала – өлөр-тиллэр мөккүөрүгэр кирибт дьонно үрүн тыһыннарын өлөйдөөһүн, олобу икистээн бэлэхтээһин.

Афанасий ЗАХАРОВ.

Чурапчы илин баһыттан күн аһын сааһыра барбыт киһи биллэр-биллибэттик доһолонноон, салиэннээ киһигэр аһар. Манхайбыт баттахтаах, эрчимнээхтик хардыһылаан хаамар, эмискэ эргичис тынан кэннин хайыһа охсон ылаттыыр орто унуохтаах кырдыһаһы дьон куруук ытыктыы көрөр. Төбө диэтэххэ, кини туруу үлэһитин бары билэллэр, ону таһынан, Чурапчы элбэх дьонун олобун быһыһаабыт, тус бэйэтин хаанын бэрсэн туһунан да кэмнэмэт үтүөнү онорбүт киһи буолар. Кини сирдээҕи олобун анала – оннук сэдэх, оннук ытык, оннук сырдык.

Спартак Григорьевич Слелцов 1964 сылтан Чурапчы оройуоннаағы кини баһыһытыгар донор буолбута. Кини – дьон олобун быһыһаары барыта 100 милэттэн таһса хааны туттарбыт киһи. Спартак Григорьевичка "ССРС Бочуоттаах донора" дьин олус улахан суотталаах аат 1990 сыллаахха инэриллибитэ. Онтон 2000 сыллаахха "Россия бочуоттаах донора" үрдүк аат аһаммыта. Саха Өрөспүүбүлүкэтин доруобууа харыстабылын министиэристибэтигэр биэрбит грамотатыгар Спартак Григорьевич үгүс дьон олобун быһыһаабытын туһунан үтүө тылларынан ахтыллыбыт этэ.

Спартак Григорьевич – иһиттэн сэмэй майгылаах, бэйэтин туһунан мээһэ кэлсэнэн арбаммат киһи. Биирдэ миэхэ биир дьикти түгэни сырдатып соһуллуттаах: "Киһи хаана группаларынан эрэ арахсар буолбакка, группа иһигэр эмиз туоста группаларга арахсар эбит. Бастаан хаан туттарыһын күннээҕи сорук курдук ыһынан туттарар этим. Онтон биир түгэнтэн санаам улэрийбута. Биир кыра кыыска суһаллык хаан наада буолан, миһигин ыһыртанан ылбытара. Илим тымырыттан тутта кыыс тымырыгар систэмэ холбоон хаан куттулар. Кыыс кубархай сирэйэ сырдаан, тутта тупсан, имэ тэтэрэн кэлбитэ, сениэлэммитэ. Быһаччы эттэххэ, тиллэн кэлээхтээбитэ. Ол кыыска мин хааным группата эрэ буолбакка, эми группата сөл түбөнэр буолан туһалаабыт. Дьэ дьикти. Ол кыыс – билигин улахан киһи. Орто оскуолаҕа учууталлыыр, бэрт ситиһилээх учуутал диһиллэр. Ийэтэ хаста да көрсөн махтаммыта. Онно бу хаан туттарыһым олус улахан суотталааһын дьиринник өйдөөбүтүм. Олобу быһыһыар аһаһаах дьылбабар махтаммытым".

Спартак Григорьевич 1939 сыллаахха от ыйын 25 күнүгэр Чурапчы оройуонун Бахсы нэһилиэгэр төрөөбүтэ. Аҕата Григорий Дмитриевич Слелцов финансист идэлээх этэ, өр сылларга Саха АССР Бырабыыталыстыбатын үл министиэристибэтигэр





*Прокуратура извещает*

**О состоянии законности и результатах прокурорского надзора за соблюдением законодательства в сфере обеспечения безопасности лесов и населенных пунктов от лесных пожаров**

С начала пожароопасного сезона 2019 года на территории республики зарегистрировано уже около 1 тыс. лесных пожаров, площадь пройденная огнем составила более 1 млн. 800 тыс. га. Прямой ущерб от лесных пожаров согласно оперативным данным составил на сегодня порядка 4.5 млн. рублей.

Основными причинами возникновения лесных пожаров явились сухие грозы, а также человеческий фактор, а именно факты неосторожного обращения с огнем вызванных неосторожностью при курении, не принятия мер безопасности при разведении костров, неконтролируемое выжигание сухой травы и т.д.

При наличии положительной динамики, связанной с значительным уменьшением площади лесных пожаров по сравнению с прошлым годом, где площадь лесных пожаров составила 2 млн. 419 тыс га и активизацией работы специализированных подразделений по своевременному мониторингу и тушению лесных пожаров, результаты проверок прокуроров свидетельствуют о ненадлежащем состоянии законности в рассматриваемом направлении.

Перед началом пожароопасного сезона путем объявления предостережения о недопустимости нарушений закона предотвращены нарушения связанные с своевременной закупкой лесопожарной техники, необходимой для тушения лесных пожаров. В результате своевременно закуплено 28 единиц лесопожарной техники и оборудования на сумму около 85 млн. руб.

По представлению Якутской природоохранной прокуратуры в 6 лесничествах обеспечен ремонт и надлежащее функционирование неисправной лесопожарной техники, противопожарного инвентаря и оборудования. Приняты меры по противопожарному обустройству лесов, строительству и функционированию пожарных наблюдательных пунктов на территории республики.

Прокурорами выявлены многочисленные нарушения при формировании планов тушения лесных пожаров, где участковыми лесничествами не отражались данные о географических координатах

вертолетных посадочных площадок и пожарных водоемов, количестве имеющейся техники и оборудования для тушения лесных пожаров, работников добровольной пожарной охраны и т.д.

Многочисленные нарушения пресечены и в деятельности органов местного самоуправления, где вскрыты факты не принятия мер по обеспечению функционирования систем оповещения, сетей наружного противопожарного водопровода, обновлению минерализованных противопожарных полос, созданию резервов материальных ресурсов для ликвидации чрезвычайных ситуаций, отсутствия достаточных средств пожаротушения. Выявлены факты несвоевременности и неполноты привлечения сил и средств для тушения лесных пожаров, незаконного возложения плавами муниципальных образований на местное население и добровольную пожарную охрану обязанностей по обеспечению противопожарным инвентарем и снаряжением и т.д.

В деятельности учреждений специализированных учреждений установлены нарушения связанные с нахождением в неисправном состоянии пожарной техники, не принятия мер по своевременному направлению на место лесного пожара сил и средств, предусмотренных Планом тушения лесных пожаров, а также их недостаточность для локализации и ликвидации пожара.

По всем фактам выявленных нарушений прокурорами приняты меры реагирования, количество актов прокурорского реагирования составило свыше 280.

Необходимо при этом отметить, что в Республике Саха (Якутия) общая площадь земель, на которых расположены леса, составляет 254 749, 465 тыс. га., они являются основным нашим богатством и их уничтожение в результате лесных пожаров, возникающих в том числе по вине человека наносит непоправимый урон природным ресурсам, угрожает жизни и здоровью граждан, их имуществу.

В связи с этим, прокуратура республики разъясняет что нарушение правил пожарной безопасности в лесах несет за собой административную и уголовную ответственность.

Так, в соответствии со ст. 8.32 Кодекса Российской Федерации об административных правонарушениях нарушение Правил пожарной безопасности в лесах в зависимости от степени тяжести совершенного правонарушения влечет за собой ответственность в виде штрафа в размере до 1 млн. рублей.

Действия лиц причинившие ущерб лесному фонду в результате пожара, влекут уголовную ответственность по ст. 261 Уголовного кодекса Российской Федерации.

По данной статье уничтожение или повреждение лесных насаждений и иных насаждений в результате неосторожного обращения с огнем или иными источниками повышенной опасности влечет наложение штрафа в размере до 400 тыс. руб., либо назначение наказания в виде обязательных работ на срок до 480 часов, либо исправительных работ на срок до двух лет, либо принудительных работ на срок до 3 лет, либо лишение свободы на тот же срок.

Причинение указанными действиями крупного ущерба (свыше 50 тыс. рублей) влечет применение более строгих мер уголовной ответственности, среди которых, предусмотрено лишение свободы сроком до 4 лет.

Уничтожение или повреждение лесных насаждений и иных насаждений путем поджога, иным общеопасным способом либо в результате загрязнения или иного негативного воздействия влечет лишение свободы на срок до 8 лет со штрафом в размере от 200 до 500 тыс. рублей или в размере заработной платы или иного дохода осужденного за период от 18 месяцев до 3 лет или без такового.

Указанные деяния влекут применение более строгих мер наказания в случае причинения крупного ущерба.

К примеру, в Амгинском районе к исправительным работам сроком на 1 год с удержанием в доход государства 10% от заработной платы ежемесячно осужден гр.Т., признанный виновным в совершении преступления, предусмотренного ч. 2 ст. 260 УК РФ, т.е. уничтожение или повреждение лесных насаждений с причинением крупного ущерба.

Установлено, что осужденный, находясь в 10 км от с. 2 Чакыр Амгинского района, проявляя преступную небрежность, бросил в траву непотушенный окурок от сигареты, в результате чего произошло возгорание сухой травы и распространение огня на лесной массив, расположенный в Покровском участковом лесничестве. В результате пожара повреждены и уничтожены лесные насаждения породы лиственница на общей площади в 30 гектаров, что повлекло причинение ущерба на сумму 90 504 рубля.

Кроме того, виновные в уничтожении лесных насаждений в результате неосторожного обращения с огнем оплачивают причиненный ими ущерб.

К примеру, вступившим в законную силу приговором суда житель Момского района признан виновным в совершении преступления по ч.2 ст.261 УК РФ. Так, в августе 2018 г., он в целях демонстрации своему знакомому методики отпугивания диких животных, развел в лесном массиве, расположенном в 15 км. от с. Соболах костер, который впоследствии им не был потушен до конца, что привело к лесному пожару. В результате пожара выгорело 318,9 га леса, сумма причиненного ущерба составила свыше 1 млн. 276 тыс.рублей.

Поскольку возмещение ущерба осужденным добровольно не произведено, прокуратура Момского района обратилась с иском заявлением в суд о взыскании с него в пользу государства суммы ущерба, причиненного преступлением.

Суд рассмотрел и удовлетворил требования прокурора в полном объеме.

С учетом изложенного, прокуратура республики разъясняет гражданам, что в период пожароопасного сезона необходимо быть осторожными в лесу и на прилегающих к лесу территориях и помнить, что лица, виновные в возникновении лесного пожара, несут как административную, так и уголовную ответственность, также обязаны возместить причиненный пожаром материальный ущерб.

Прокуратура Республики Саха (Якутия)

Чурапча улууһун, Кытаанах, Арыылаах нэһиликтэрин Бочуоттаах олохтообо, Саха АССР үтүөлээх тириэньэрэ, Саха Өрөспүүбүлүкэтин физическэй култуураба туйгуна, тыыл, үлэ батэрээнэ, Кытаанах орто оскуолатын Бочуоттаах батэрээнэ  
**Попов Иван Николаевич**

Ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, кэргэнигар Мария Федоровнаба, оболоругар Анна Ивановнаба, Дмитрий Ивановичка, кутуэтүгэр, Кытаанах орто оскуолатын физкултуураба учууталыгар Дмитрий Николаевичка уонна бары аймахтарыгар дирин кутурбаммытын тиздэбит.

**В.С. Яковлев – Далан аатынан Кытаанах орто оскуолатын кэлэктиибэ.**

Кутурбаннарын тиздэллэр:  
- Күндүтүк саныыр аймахтара, Ытыктыыр киилэрэ Попов Иван Николаевич ыараханнак ыалдьан олохтон туораабытынан, кэргэнигар Мария Федоровнаба, оболоругар, сиэннэригар Ньурба Маалыкайыттан С.С. Кузьмин дьиз кэргэнэ.

- Чурапча улууһун Бочуоттаах гражданина, Кытаанах нэһилиэгин Бочуоттаах олохтообо, САСР хайыһарга үтүөлээх тириэньэрэ Попов Иван Николаевич ыараханнак ыалдьан олохтон туораабытынан, кэргэнигар Мария Федоровнаба, оболоругар, сиэннэригар, бары аймахтарыгар Александр, Петр Максимовтар, Ульяна Саввина

Одьулуун нэһилиэгин олохтообо, колхознай-совхознай үлэ, тыыл батэрээнэ

**Карпова Мария Андреевна**  
Ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, оболоругар, сиэннэригар, аймахтарыгар дирин кутурбаммытын тиздэбит.  
"Одьулуун нэһилиэгэ" МТ дьаһалтатта, пенсионердар Сэбиэттэрэ.

Одьулуун нэһилиэгин олохтообо  
**Кердашевский Аполлон Аполлонович**  
Уһун ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, балтыгар Вера Аполлоновнаба, оболоругар, сиэннэригар, чугас дьонугар дирин кутурбаммытын тиздэбит.  
"Одьулуун нэһилиэгэ" МТ дьаһалтатта.

**Реклама**



**ХАҤЫАККА СУРУТУУ**

- Алтынньы, сэтинньи, ахсынньы: ыйдарга «Сана олох» хаһыакка суруйтаран, редакцияттан кэлэн ылы баара суоба—100 солк.

- Алтынньы, сэтинньи, ахсынньы: ыйдарга «Сана олох» хаһыат электроннай вариантыгар суруйтарыы—50 солк.  
**sanaolohsurutuu@mail.ru** электроннай почтаба сайаапкабын ыытаргын күүтэбит!

**Абитуриент-2019**

**ГБПОУ РС(Я) Аграрный техникум**  
объявляет набор на 2019-2020 учебный год по следующим специальностям и профессиям СПО:

На базе среднего общего образования (после 11 класса):	* 36.02.01 Ветеринария* Квалификация: • Ветеринарный фельдшер
* 23.01.17 Мастер по ремонту и обслуживанию автомобилей*	Срок обучения— 3 года 10 месяцев(очное) <b>Перечень документов для поступления:</b> 1. Документ об образовании (Аттестат/ диплом)
Квалификация: • Слесарь по ремонту автомобилей • Водитель автомобиля	2. Медицинская справка (форма №086/у); ФЛГ
Срок обучения— 10 месяцев (очное).	3. Фотографии 3x4 – 4 шт
На базе основного общего образования (после 9 класса):	4. Паспорт (копия)
* 19.01.10 Мастер производства молочной продукции*	<b>Контактная информация:</b> Адрес: 678678, Чурапчинский улус, с. Дябыла, ул.Карла Маркса 25
Квалификация: • Аппаратчик пастеризации 3 разряда • Мастер производства цельномолочной и кисломолочной продукции 3 (4) разряда	Телефон/факс: 8(41151)24-458, сот. 892448773309, 89141096470, 89244649190 e-mail: agrotekh@mail.ru сайт: agrotekh.ru
Срок обучения - 3 года 10 месяцев (очное)	



Реклама

Күризтэбилт



ШУБЫ НАРАСХВАТ

Более 1000 меховых изделий на одной выставке: ШУБЫ, ДУБЛЕНКИ, ПАРКИ, КУРТКИ, МЕХОВЫЕ ЖИЛЕТЫ, ПУХОВИКИ, ГОЛОВНЫЕ УБОРЫ

ВПЕРВЫЕ! (Пн) с 10 до 19 6 сентября с. Дябыла, ул. Карла Маркса, 11 ДНТ «Сайдыс»

ХОТИТЕ ЕЩЕ ВЫГОДНЕЕ КУПИТЬ ШУБУ? НАПИШИТЕ «ХОЧУ ШУБУ 126» В МЕССЕНДЖЕРЕ на тел. В-922-959-46-06

ЧЕСТНАЯ РАССРОЧКА 0-0-36 ДОСТУПНЫЙ КРЕДИТ \*

ШУБУ КУПИТЬ УСПЕЙ - ВЫИГРАЙ МИЛЛИОН РУБЛЕЙ! \*\*

Бу сиргэ букатын кэлбит диэн суох...

Эйиэхэ чугас, кунду киһин суох буолан хааларын саҕа ыарахан, ыарыылаах суоҕа буолуо... Биһиги ыал улахан убайбыт, дурдабыт-хахабыт Захаров Афанасий Егорович балаҕан ыйын 7 күнүгэр суох буолбута 1 сыла туолар.



Афанасий 1951 сыл бэс ыйын 28 күнүгэр Мырылаҕа күн сирин көрөн, оҕо сааһа онно ааспыта. Ыал улахан оҕото буолан кыра эрдэбиттэн биһигини көрөн-истэн, күүс-көмө, дурда-хаха буола улааппыта. 1965 сыллаахха Дирин орто оскуолатын бүтэрэн солхуоска үлэли сылдьан, Сэбиэскэй Армия кэжэтигэр сулууспалыы барбыта. Армияттан кэлээт, солхуонугар үлэтин салҕаабыта. Онтон Дьокуускайдаабы медучилище фельдшерскэй салаатын бүтэрэн, 1977 с. Чурапчыга кэлэн "Суһал көмө" отделениетыгар үлэтин саҕалаабыта. Ол үлэтир кэмигэр элбэх дьон махталын ылбыта. Онтон ыла "Скорой Афоня" диэн ваттаммыта.

Дьиз-уот туттаары, хамнас кыратыттан, 9 сыл үлэлээн баран, ветстанцияга хас да сыл үлэлээбитэ. Онтон эрдээксийэ үлэли кириэн баран, сыйыа пенсияга тахсыбыта. Убайбыт барахсан үтүө майгылаах, дьонго үчүгэй сыһыаннаах буолан элбэх добогтордоох этэ. Бултуурун, балыктырын, сир астырын сүрдээгин сөбүлүүрү. Кини саҕаабатыа диэн-суоҕа буолуо, астаабыт аһа да сүрдээх минньигэс буолара. Туох баар кыһалҕабытын кини быһаарара, ыпсарара. Ол курдук, убайбыт олохун тигэх күнүгэр диэри дьон көрдөһүүтүн тоһоро сылдьан быстаха былдьанахтаата.

Кэлинги сылларга доруобуйата мөлтөөтөр, кимизэхэ да айалаандьойолоон үнсэргиирин хаһан да истибэтэхпит. Кунду тапталлаах убайбыт, биһигиттан аҕыйах да сыл аҕа буолларгын, аҕабытын солбуйбут киһибитин олус суохтаатыбыт... Эн дьонгор, оҕолоргор, сиэннэргэр истинг сыһыанын, убаарабат кыһамныын биһизэхэ үтүө холобур буола туруоҕа...

Балта Надежда Егоровна Захарова, бырааттара, аймахтара.

Доборбут сырдык мөссүөнүн умнуохпут суоҕа...

Истинник саныыр доборбут, бииргэ алтынан үлэээбит кэллиэгэбит Захаров Афанасий Егорович олохтон туораабыта балаҕан ыйын 7 күнүгэр номнуо биир сылын туолар.

Афанасий Егорович 1977 с. Серго Орджикидзэ аатынан медицинакэй училищени Дьокуускайга үөрэнэн бүтэрэн, Чурапчы улуунун киин балыһатыгар вызовой бизлэринэн үлэтин саҕалаабыта. Оччолорго "Суһал көмө" массынанан хааччыллыы мөлтөх этэ. Афанасий түүн буоллун, күнүс буоллун, суһал ыһырыыга куйааһы, ардаһы аахсыбакка, бэйэтин матасыкылынан сүүрдэн тийэрэ. Эбэни быһа тыһынан туоруура, ыарыһахтарга сөптөөх көмөнү онорон, олохтоохтор махталларын ылаар. Үлэтигэр эппиэтинэстээхтик сыһыаннаһара. Идэтин толору баһылаабыт исписалиһи дьон таптаан "Вызов Афоня" диэн ааттыыллара. Үлэтир тэрилтэтигэр культурунай-маассабай дьаһалларга, субуотунуһуктарга көхтөөхтүк кыттара.

1977-1979 сс. сайынын от аанньа үүммэккэ, ыарахан кыстык буолан, Эрилик Эристиин аатынан солхуос ыраах Нуотара үрэээр 5 учаастагынан сөһүнү, сылгыны кыстаппыта. Оройуон кииниттэн лектор И.Д. Неустроев Рапоттан С.И. Яковлев салайааччылаах агитбиригээдэ тахсан, 5 учаастакка барытыгар сылдьан кэнсиэр көрдөрбүтэ, лекция аахпытара. Бытовой кэмбинээттэн парикмахердар баттах кырийбыттара. Балыһаттан Афанасий Егорович дьон доруобуйатын көрбүтэ, сүбэ-ама биэрбиттэрэ.

1986 с. Афанасий Егорович балыһаттан уурайан, Бэтэринээринэй ыстаансыһаҕа кэлэн, маннай дез-этэрээт начаалынньыгынан онтон кэлин уонтан тахса сыл завхоһунан бэрт таһаарыылаахтык үлэлээбитэ. Сапайар дьобурдаах, тэрээһиннээх, тутууга сыһыаннаах буолан, үлэээбит сылларыгар сана виварий, сана хонтуора, лаборатория, гараас, хочуолунай тутулуубуттара. Тийэр-таһар үлэлэр тупсарыллыбыттара. Территория иһэ-таһа ыраастаммыта, сана тупсабай олбуордаммыта.

Афанасий айыгыһа бултуурун, балыктырын, сынньанарын олус сөбүлүүрү. Булка сылдьан көрдөөх кэпсээннэринэн бииргэ үлэтир таһаарыстарын үгүстүк куллэрэрэ. Эйэбэс майгылаах буолан элбэх добогтордоох этэ.

Афанасий Егорович - дьиз кэргэнигэр, оҕолоругар, сиэннэригэр амарах аҕа, эйэбэс эһэ этэ. Бииргэ төрөбүт бырааттарыгар, балтыларыгар үтүө холобур буолара, кинилэри куруук көрө-истэ, көмөлөһө, субэли-амалыы сылдьара. Кунду доборбут, кэллиэгэбит, эн сырдык мөссүөнүг үйэлэргэ умнулуо суоҕа...

Бэтэринээринэй управлениега бииргэ алтыһыт добогторун, кэллиэгэлэрин аатыттан доборо В. Соловьев.

Доборбут туһунан сырдык өйдөбүл

Будьыл балаҕан ыйын 7 күнүгэр биһиги бииргэ үөрэммит доборбут Захаров Афанасий Егорович орто дойдуттан арахсыбыта биир сыла туолар. Оһон кини туһунан ахтан-санаан аһабыт.

Афоня 1965-1966 сс. үөрэх дьылыгар, Дирин орто оскуолатыгар сэттис кылааска үөрэнэр күһүммүтүгэр, Мырылаттан үөрэнэ кэлбитэ Сана кэлбит уолу кылааспыт салайааччыта Ирина Алексеевна Петрова билиһиннэрбитэ.

Афоня ис-иһиттэн сырдык, ыраас, көрсүө-сэмай, бэрээдэктээх оҕо этэ. Үөрэээр сүрдээх кыһамнылаах буолан ситиһилээхтик үөрэммитэ. Кылаас, оскуола уопастыбаннай олоһор актыыбынайдык кыттара. Оскуоланы бүтэриэр диэри, кылааһыгар хаһайыстыбаннай секторынан тагыллан үлэлээбитэ. Үрдүкү кылаастарга сылдьан туох алдьаммытын көрөн, остуол, олоһос, ыксамайака буоллун, куруутун көннөрө, абырахтыы, оноро сылдьара. Суумкатын иһигэр өтүэйгин, чыскытын, тоһоботун илдээ сылдьар буолара. Барытын ис санаатыттан онороро. Билигин санаатахха, ыал улахан оҕото буолан туохха барытыгар эппиэтинэстээхтик сыһыаннаһар эбит. Бииргэ үөрэнэр таһаарыстарыгар болгомтолоохтук сыһыаннаһара. Ким эмэ көмөбө наадыйдагына, бастакынан көмөлөһөрө, субалирээ.

Оскуолаҕа үөрэнэр эрдэбиттэн бултуурун наһаа сөбүлүүрү. Тохсус кылааска үөрэнэр сылыгар төрөппүттэрэ сана дьиз туттан көһөн кирибиттэрэ. Ол дьизтин тэрээһитин бииргэ үөрэнэр

уолаттарынаан бэйэтэ иилээн-саҕалаан тулпугтара.

1969 с. орто оскуоланы бүтэрэн, колхуоска үлэли сылдьан, уолаттарбыт, ол иһигэр Афоня эмиэ, Сэбиэскэй Армияга сулууспалыы барбыттара. Икки сыл ытык иэстэрин тоһорон кэлбиттэрэ. Афоня эрдэттэн медик буолар баҕатын тоһорон, 1973 с. Дьокуускайга медучилищега фельдшерскэй отделениега кириэн, икки аһаар сыл ситиһилээхтик үөрэнэн бүтэрбитэ. Чурапчыга "Суһал көмө" бизлэринэн үлэһэ кирибита.

1976 с. кийит кыһы аҕалан сыбаайба тэрийэн, кинилэр урууларыгар үөрэ-көтө сылдьыбылпыт. Үлэтигэр эппиэтинэстээх, билиилээх буолан бииргэ үлэтир кэлэктиибигэр ытыктанар этэ. Кэлин үлэтин тосту уларытан, ветеринарияга, "Сана олох" эрдээксийэтигэр завхоһунан үлэлээбитэ.

Бииргэ үөрэммит оҕолорун кытта сибээһин олох быспатаҕа, куруутун билсэ-көрсө сылдьара. Былырын 2018 с. сайын олох эрдэттэн ыра оностубут санаатын тоһорон, кылааһынан Чурапчы-Амма-Саһыл Сыһыы маршрутунан баран икки хоһон, наһаа астынан кэлбитэ. Хаартыскаҕа түһэн, кэлээт да, ыксаабыт курдук, ону бөчээттэтэ охсон, альбомна угуталаабыта. Аны санаатахха, биһиги кинини кытта ол бүтэһик көрсүһүүбүт эбит.

Биһиги Афонябыт туһунан сырдык, ыраас өйдөбүлүт мэҕдэн олохпут устатын тухары хаалыаҕа...

1969 с. Дирин оскуолатын бииргэ бүтэрбит добогторо -13 выпуск.



Кылааһынай эрдээктэр - Л.В. ГОРОХОВА, Эппиэтир сэмрэлээр, сурук отдела - А.Н. ЗАХАРОВА, Экономика, тыа хаһайыстыбатын отдела - А.М. СПЕЦЦОВ, Кэрэстэдькэн - М.В. ПЕТРОВА, Таһаары - М.В. ПЕТРОВА, Бачээтээнчи - Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ.

Тэрийэн таһаараччылар: СР Правительствога, Чурапчы улуунун "Сана олох" редакциянай-издательскай холбоһук автономнай ууредение, Российскай Федерация Россияндаар СР управлениелар 2012 с. кулун тутар 15 күнүгэр регистрациялыып нуомэра - ПИ №ТУ14-0238.

Редакция, издатель аадырыһа: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а". Телефоннарбыт: редактор - 41-332, отделлар - 41-299, 41-358. E-mail: sanaoloh@mail.ru, сайт: sanaoloh.ru, Instagram: @sanaoloh

Бачээкэ сайнас: № 67 (11624) Кээмийэ: 2 бач. линеэ Ахсаана 1050. Хаһыат сыһыны: 15